

מהלכות ברכת הריזו עפ"י שו"ע סימן רטז' ופוסקים אזורונים

הקדמה

כתב הטור, נראה שאם היו לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים ובירך מיני בשמים פטר הכל, שהכל מיני בשמים. כתב בבית יוסף – שכוונתו לומר שלכתחילה יברך מיני בשמים על הבושם שברכתו כך ובברכה זו יפטור גם עצי ועשבי הבשמים.

הוסיף הטור אבל כשעצי בשמים ועשבי בשמים לפניו אז צריך לברך על כל אחד ואחד וכן יראה דעת הרמב"ם שכתב בפרק ט' מהלכות ברכות הלכה ד' – "היו לפניו בושם שהוא עץ ובושם שהוא עשב מברך על כל אחד ואחד לבד ולא הזכיר מיני בשמים עימהם. וכתב בבית יוסף שהטור הבין בדברי הרמב"ם שנקט דווקא עץ ועשב, שאילו היה ביניהם דבר שאינו עץ ולא עשב היה מברך עליו בורא מיני בשמים ופטר את השאר.

הטור הביא דעה שלדעתו חולקת על הרמב"ם - אבל רב עמרם כתב היו לפניו שלושה מינים עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים מברך על כל אחד בפני עצמו. כלומר אעפ"י שיש לפניו גם דבר שאינו לא עץ ולא עשב מברך על כל אחד ברכתו הראויה לו, וכתב בבית יוסף, היינו ודאי לכתחילה, שאילו בדיעבד נתבאר שעל כולם אם אמר מיני בשמים יצא.

אולם בבית יוסף, כתב כי ניתן להעמיד את דברי הרמב"ם ורב עמרם באופן שאינם חולקים, אם נאמר שהרמב"ם לא נקט דווקא עץ ועשב, והוא הדין אם היה ביניהם דבר שאינו עץ ולא עשב שלכתחילה אין אחד פוטר את חברו, ולא ברור לו מהיכן היה נראה לטור שלכתחילה מברך על מיני הבשמים ופטר את השאר, ומה זה שונה מברכות הפירות שאף על פי שהאחת נפטרת בברכת חברתה בדיעבד, לכתחילה צריך לברך על כל אחת ברכה הראויה לה.

כתב הרוקח באו לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים מברך על עצי בשמים ואחר כך על עשבי בשמים וכתב הבית יוסף, כי נראה טעמו משהו שהוא מדמה זאת לברכת אכילת הפירות, שלדעת הבה"ג מברך על פרי העץ ואחר כך על פרי האדמה.

כמו כן הובא שם הביאו לפניו הדס ושמן להריח בהן ואין ברכותיהן שוות, כגון שמן אפרסמון שאין האחד פוטר את חברו בית שמאי אומרים, מברך על השמן וחוזר ומברך על ההדס ובית הלל אומרים מברך על ההדס תחלה והלכה כבית הלל, כך היא גירסת הרא"ש, אך גירסת הר"ף היא - מברך על השמן ופטר ההדס ולפי זה מדובר בשמן שברכתו בורא עצי בשמים כמו ההדס וכל הפירושים אמת אם הם ברכותיהם שוות מברך על ההדס ופטר השמן ואם אינן שוות ההדס קודם לשמן.

פירסי הלכות

א. על ה' סימלק" מברך בורא עצי בשמים. יש מפרשים שהוא הרוזמרין, ויש מפרשים שהוא היסמין, ויש מפרשים שהוא עשב שיש לו שלש שורות של עלים זו למעלה מזו ולכל שורה שלש עלים. (מרן בשו"ע) ואעפ"י שהקלח שלהם אינו קשה כמו של עץ, כיון שמוציא עליו מעצו כשאר אילנות בכלל עץ הוא ומברך עצי בשמים. (משנה ברורה)

ב. על "חילפי דימא" מברך בורא עצי בשמים, והוא שיבולת נרד ומעלה ריח טוב ובעלי בתים נוהגים באיזה מקומות לתת למים שהכוהנים נוטלים ידיהם לדוכן כדי שיהיה על ידי זה ריח טוב ואין נכון לעשות כן, שהרי זה מוליד ריח במים ביו"ט וזה אסור. (מרן בשו"ע ומשנה ברורה) על השיבא, לואיזה מברכים "עצי בשמים" (הברכה והלכותיה)

ג. על "סיגל" מברך בורא עשבי בשמים. (מרן בשו"ע) אלו הם מין דודאים הנזכר במקרא. (משנה ברורה)

ד. על ה' נרגיס", שהוא חבצלת השרון, אם הוא גדל בגינה, מברך בורא עצי בשמים, ואם הוא גדל בשדה, מברך בורא עשבי בשמים. (מרן בשו"ע) הטעם לחילוק בין הגדל בגינה לגדל בשדה הוא, שהגדל בגינה נעבד ומשקים אותם ואעפ"י שעצו מתייבש מתקיים הוא לשנה הבאה אבל זה הגדל בשדה מתייבש כעשב והולך לו. (משנה ברורה) על הרודה ועל הנרקיס מספק מברכים "מיני בשמים" (הברכה והלכותיה)

ה. היו לפניו עצי בשמים ועשבי בשמים ומיני בשמים, ורוצה להריח בהם, מברך על כל אחד ברכה הראויה לו. ואין לו לפטור עצמו בברכה כוללת אחת, דהיינו בברכת בורא מיני בשמים, אלא לכתחילה צריך לברך על כל אחד בפני עצמו. (מרן בשו"ע ומשנה ברורה) ואם בירך על כולם מיני בשמים, אם כיון להוציא את כל המינים יצא, מפני שברכה זו שייכת בדיעבד גם עליהם. (הרמ"א בהגה ומשנה ברורה)

ו. נתערבו כמה מינים יחד או שהם באגודה אחת ואי אפשר להריח מכל מין בפני עצמו, מברך עליהם בורא מיני בשמים, אולם טוב לקטום מהאגודה איזה מין כדי שיוכל לברך עליו ברכתו הראויה לכתחילה. (משנה ברורה)

ז. כתבו האחרונים, שכשם שברכת עצי בשמים אינו פוטר לברכת עשבי בשמים כן ברכת עשבי בשמים אינו פוטר לברכת עצי בשמים מפני שעשבים איננו נכלל עץ. (משנה ברורה)

ח. כשיש לפניו הרבה מינים וכולם חביבים עליו באותה מידה, יברך בתחילה על עצי בשמים ועשבי בשמים ואח"כ יברך על שאר מינים בורא מיני בשמים, כמו שהובא בסימן ר"א, לעניין ברכת הפירות. (משנה ברורה)

ט. הביאו לפניו הדס ושמן להריח בהם, אם ברכותיהן שוות, כגון שהשמן היה מבושם בעצי בשמים שמברכים על השמן בורא עצי בשמים מברך על ההדס ופטר את השמן, מפני שההדס חשוב יותר, שהרי הוא גוף העץ הנקרא בשמים והשמן אין הריח מעצמו, אלא קולט אותו מאחר. כשמברך עליו נוטל ההדס בימין והשמן בשמאל, מפני שעל דבר שמברך נוטלו בימינו. (מרן בשו"ע ומשנה ברורה)

י. הביאו לפניו הדס ושמן להריח בהם, אם ברכותיהם אינם שוות, כגון שהיה שמן שמבושם בעשבי בשמים שברכתו "בורא עשבי בשמים" או שהיה שמן אפרסמון, שברכתו היא "בורא שמן ערב", מברך על ההדס תחילה, מפני שההדס חשוב יותר, שהרי הוא כביריתו וקיים בגופו. (מרן בשו"ע ומשנה ברורה)

יא. האבל המבדיל לבני ביתו במוצאי שבת, רשאי לברך על הבשמים "בורא עצי בשמים" או "בורא עשבי עשבים". (ילקוט יוסף ג')

יב. מי שבירך על בשמים באמצע סעודתו והריח בהם, ונשאר הבשמים לפניו, ורוצה לחזור והריח בהם אחרי ברכת המזון, אינו חוזר לברך ברכת הריח, מפני שהיו לפניו, ואין ברכת המזון נחשבת להפסק, אלא בענייני אכילה ושתייה. (ילקוט יוסף ג')

אמרי בינה - אמרי זוז"ל בשבוח המידות הטובות

אף על פי שמידת הנדיבות היא טובה, צריך לזהר שלא יהא פזון להשיג תאוות לבו במיני מאכל ומשתה ולתת הון לזונות, ולעשות בגדים יקרים, ולפזר ממונו במיני תחבולות שאינן מביאות ליראת שמים.

צריך נדיב הלב שלא לפזר לריק, ולא לרדוף אחר תאוות המביאות כל רע, אך ידקדק להיות וותרן לעניים הטובים, להלבישם ולהאכילם מן מיטב, כדכתיב (ויקרא ג') "כל חלב לה'", ויהיה שכרו טוב הצפון אשר "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו" (ישעיה סד א). (אורחות צדיקים - שער הנדיבות)

הצייקנות זאת המידה היא מגונה ברוב ענייניה, ועל הצייקן אמר שלמה, עליו השלום (משלי כג ו): "אל תלחם את לחם רע עיך".

אלה מידות צר העיין: לא יתן צדקה, ולא ירחם על העניים, וכשיש לו משא ומתן עם חברו מדקדק עמו יותר מדאי, ולא יוותר לו מאומה, אינו מאכיל ואינו מלביש ולא יהנה שום אדם ממנו, ואין לו בטחון על מי שנותן לו הממון, והוא שנוא לבריות. אינו מהדר אחר המצוות, ולא יקנה לו רב וחבר, ומתוך כך יישאר ריק מן התורה ומן המצוות. ואם הוא ציקן בגופו, גם הוא רע ומר, שלא יעשה חסד עם בני אדם. ורע על כל רעות, דם הוא כילי בחכמתו ובספירו, כיון שהוא חסר בזה מאומה, כי החכמה דומה לאש שאינה חסרה אם מדליקין ממנה נרות או אש אחרת, ועליו נאמר (משלי יא כו): "מונע בר יקבוהו לאום, אבל בנדיב נאמר: וברכה לראש משביר". ופשט הפסוק מדבר בצדקה והמושל על חכמתו. (אורחות צדיקים - שער הצייקנות)